

Eksem och arbetsliv

Jakob Dahlin, yrkeshygieniker

Nils Hamnerius, överläkare

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen
Skånes universitetssjukhus Malmö

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen (YMDA)

Yrkes- och miljödermatologisk mottagning i Malmö

Filialmottagningar i Halmstad, Växjö och Karlshamn

Kemiskt laboratorium

Handeksem vanligaste diagnos

>3000 läkarbesök/år

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen (YMDA)

- Kemiskt Laboratorium
- Arbetsplatsbesök
- Utbildning och information

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen (YMDA)

- Kvalitets/utvecklingsarbete
- Experimentell klinisk forskning
- Standardisering av testmetoder
- Monitorering av allergi-förekomst, nya kontaktallergen

Eksem

Eksem är en grupp av inflammatoriska hudsjukdomar. Inte samma sak som psoriasis, acne, nässelutslag etc, utan eksem är en egen grupp av hudsjukdomar

Eksem – vuxen ålder

Hand

Huvud-hals

Eksem

Rodnad, klåda, smärta, svårt att böja fingrar

Knottor, vattenblåsor, hudsprickor

Fjällning, flagnig, i synnerhet vid läkning

I eksemfläcken är hudens barriärfunktion nedsatt

En frisk hudbarriär ger skydd mot:

- Kemikalier
- Sjukdomsframkallande bakterier

I eksemfläcken är hudens barriärfunktion nedsatt

En skadad hudbarriär ökar känsligheten för

- exponering för irriterande kemikalier
- exponering för allergiframkallande ämnen
- bärarskap av sjukdomsframkallande bakterier

Eksem kan orsakas av

1. **anlagsberoende** eksemsjukdom (t e x atopiskt eksem)
2. kontakt med **ämnen som irriterar** huden
3. kontakt motämnen som individen har blivit **överkänslig** mot (kontaktallergi)

Ofta en kombination av flera orsaker

Anlagsberoende eksem

Exempel:

- Mjälleksem (seborroiskt eksem)
  - Ansikte
- Atopiskt eksem
  - Vuxna: händer, ansikte, hals
  - Under barnåren ofta armveck, knäveck ('böjveckseksem')

Irritativt eksem

(icke-allergiskt kontakteksem)

Irritativt eksem

Ämnen som irriterar/nöter på huden

Dosberoende

Drabbar i princip alla som exponeras

Men vi kan vara olika tåliga för kontakt med

Irriterande ämnen

Ingen allergi

Irritativt eksem

De vanligaste irriterande kemikalierna

- Vatten
- Tvål (tensider)

Irritativt eksem

Våtarbete skadar hudbarriären och ger en inflammatorisk reaktion i huden → eksem

- Vatten, fukt
- Tvål (tensider)
- Instängdhet (ocklusion) under handskar förstärker den irriterande effekten av tensider
- Oljor, kylvätskor

Kontaktallergiskt eksem

Kontaktallergiskt eksem drabbar inte alla som utsätts för ett ämne/substans, utan bara den som utvecklat en överkänslighet (kontaktallergi) mot ämnet i fråga

Kontaktallergi

Fördröjd överkänslighetsreaktion

Orsakar inte någon 'allergisk chock'

Kontaktallergi

- Ger en eksemreaktion i huden
- Exponering timmar-dagar
- Reaktion efter dagar – vecka

- Små ämnen
går lätt in i huden

Snabballergi

- Kan drabba olika organ (ögon, näsa, andningsvägar m fl) – t ex 'hösnuva', astma
- Exponering minuter
- Reaktion efter minuter – timma

- Stora ämnen (proteiner)
svårt ta sig in i huden

Kontaktallergi

Diagnosen sätts med

- Lapptest på huden

Kontaktallergi kan inte påvisas med blodprov

Snabballergi

Diagnosen sätts med

- Pricktest på huden
- blodprov

Kontaktallergi

Testning dag 0; lappar av efter 48 timmar

Avläsning 1: dag 3 eller 4

Avläsning 2: dag 7

Om bara en avläsning efter 3-4 dagar missar man
15-20% av kontaktallergier

En positiv test visar en kontaktallergi
...men har denna kontaktallergi betydelse för
det aktuella eksemet?

Relevansbedömning av funnen kontaktallergi

Aktuell?

Tidigare?

Handeksem

Ca 10% av befolkningen i yrkesverksam ålder har haft handeksem någon gång de senaste 12 månaderna.

En av de vanligaste yrkessjukdomarna

Handeksem

Orsaken till handeksemet ofta multifaktoriell

- Anlagsberoende eksemenägenhet?
- Kontakt med irriterande ämnen?
- Kontakt mot ämnen som man är allergisk mot?

Handeksem

- Vanligare hos kvinnor än hos män
- Vanligare hos yngre individer jämfört med äldre

Handeksem vanligare hos kvinnor:

- Könsskillnad avtar med stigande ålder
- Kvinnor ej känsligare hud än män
- Kvinnor mer exponerade för våtarbete

Handeksem

- Arbetsorsakat handeksem kan innebära att man tvingas byta yrke
- I en svensk studie hade 44% behövt byta yrke vid 12-års uppföljning
- Tidig utredning av orsak till handeksem förbättrar prognosen för handeksem

Arbetsrelaterade hudbesvär

Riskyrken enligt Arbetsmiljöverkets rapport "Handeksem – förekomst, risker och förebyggande åtgärder med fokus på våtarbete och vissa allergiframkallande ämnen" (Rapport 2012:8)

Figur 1 a-h. Riskmiljöer för handeksem. Exempel på yrken med exponering för våtarbete och/eller allergiframkallande ämnen som orsakar eksem.

a) Konditor

b) Kallsänka

c) Frisör

d) Frisör

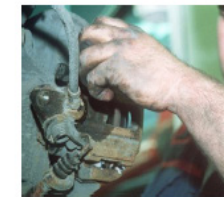
e) Personlig assistent

f) Undersköterska

g) Malare

h) Bilmekaniker

Riskyrrken för (hand)eksem 1

	Risk irriterativt eksem	Risk kontaktallergiskt eksem
Metallbearbetning	Skärvätskor, avfettningsmedel, mekanisk nötning	Tillsatser i skärvätskor, t ex konserveringsmedel
Målare, golvläggare, plattsättare	Våtarbete, mekanisk nötning	Konserveringsmedel i färg, lim, spackel; härdplaster t ex epoxy
Relining	Våtarbete (handskar)	Härdplaster
Trädgårdsarbete, florist	Jord, växtsafter	Vissa växter, ämnen i arbetshandskar
Livsmedelsarbete	Vatten, saft från råa livsmedel (grönsaker, kött, fisk)	Kontaktallergiska snabbreaktion (kontakturtikaria)

Riskyrrken för (hand)eksem 2

	Risk irriterativt eksem	Risk kontaktallergiskt eksem
Städare	Vatten, tensider, långvarigt arbete med handskar	Ämnen rengöringsmedel, gummihandskar
Sjukvård	Tvål och vatten, långvarigt arbete med handskar	Ämnen i gummihandskar, läkemedel
Tandvård	Tvål och vatten, långvarigt arbete med handskar	Härdplaster i tandlagningsmaterial, ämnen i gummihandskar
Frisör	Vatten, tensider	Hårfärgämnen, parfymämnen
Nagelbyggare		Härdplaster (akrylater)

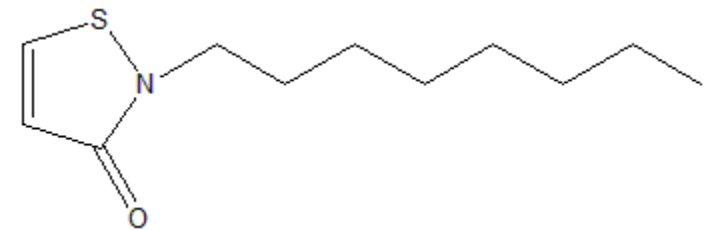
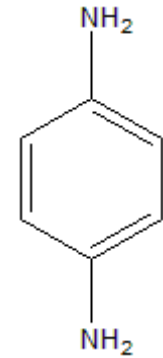
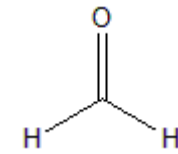
Vad är ett kontaktallergen

Oftast kemikalier med molekylvikt

< 600 g/mol

I allmänhet reaktiva ämnen

Fullanitgen = kemikalie som reagerat
med protein

Vad är ett kontaktallergen

Baserien: screeningserie med de vanligaste allergenen

Lokalbehandling

Gummikemikalier

Plaster, t ex Epoxy

Metaller

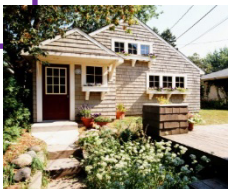

Johan, 42 år

Konserveringsmedel

Växtämnen

Färgämnen

Johan, 42 år
Har drabbats av handeksem

Arbetar som målare

Cyklar till arbetet

Spelar banjo i jazzband

Sköter om trädgården

Har köpt en jolle till barnen som måste lagas ibland

Gjorde turisttatuering 1992

Har färgat håret 1 gång år 2013 (men fick fruktansvärd klåda)

Behandlat eksem med hydrokortison

Använder rakvatten, parfymrad tvål

Konserveringsmedel

Parfumer

Vad testar vi med?

Utifrån patientens exponering,
yrke osv väljs tilläggsserier
med utvalda testämnen

Vad testar vi med?

Testning kan också göras med kemiska produkter och material från arbetsplatsen

Eget material testas som det är, utspätt eller som extrakt

Varför ska man lapptesta?

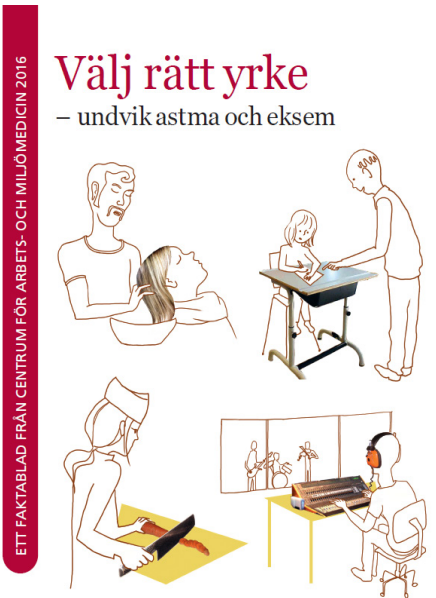
Kända kontaktallergier innebär att skadlig exponering kan undvikas

Med rätt skyddsåtgärder kan eksem orsakat av kontaktallergi undvikas

Ofta kan man arbeta trots allergier

Förebyggande åtgärder.

Kunskap!

Bedöm riskerna

Det bästa är att i förväg försöka sätta sig in i vad olika utbildningar leder till för typ av arbeten, så att man kan undvika ett val man senare får ångra. Att provjobba eller göra studiebesök på olika arbetsplatser kan ge kunskap om både risker och möjligheter för elever i riskzonen.

Viktigt att tänka på

- Den som är mycket starkt motiverad och väl informerad om risker och förebyggande åtgärder kan i vissa fall klara av också de riskabla utbildningarna och jobben.